

ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
MENEN

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere grafieken. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

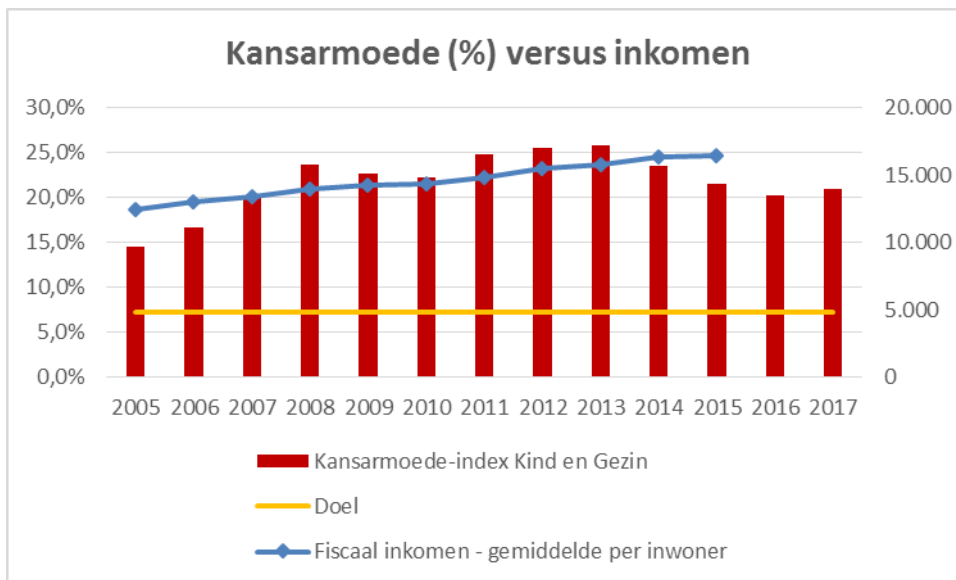
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebaarometer van Menen

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. Daarom moeten we deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Menen ligt op 7,3%; dit is een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Menen toont sinds 2005 een stijgende trend tot 2013 richting 25,9%, om dan te dalen tot 20,9%. Vanaf 2005 is er meer dan 5 procentpunt bijgekomen. Opvallend is de daling sinds 2014 met 5 procentpunt.

De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

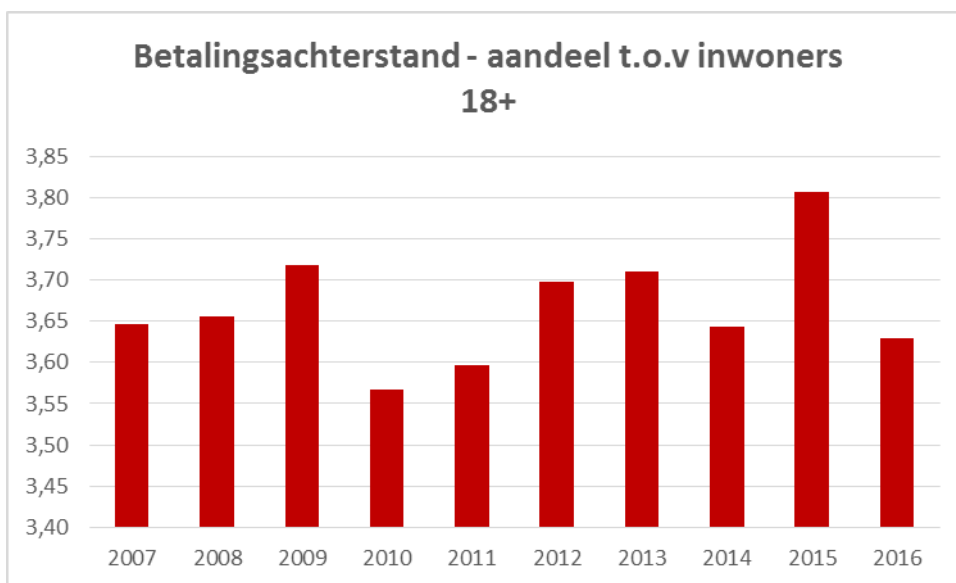
De laatste drie jaar stabiliseert de trend rond de 20%, dit is nog steeds 5 procentpunt meer dan in 2005 en nog 15 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Menen (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Meese bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 12.400 euro in 2005 tot 16.400 in 2015. In vergelijking met andere vergelijkbare steden, is dit laag.

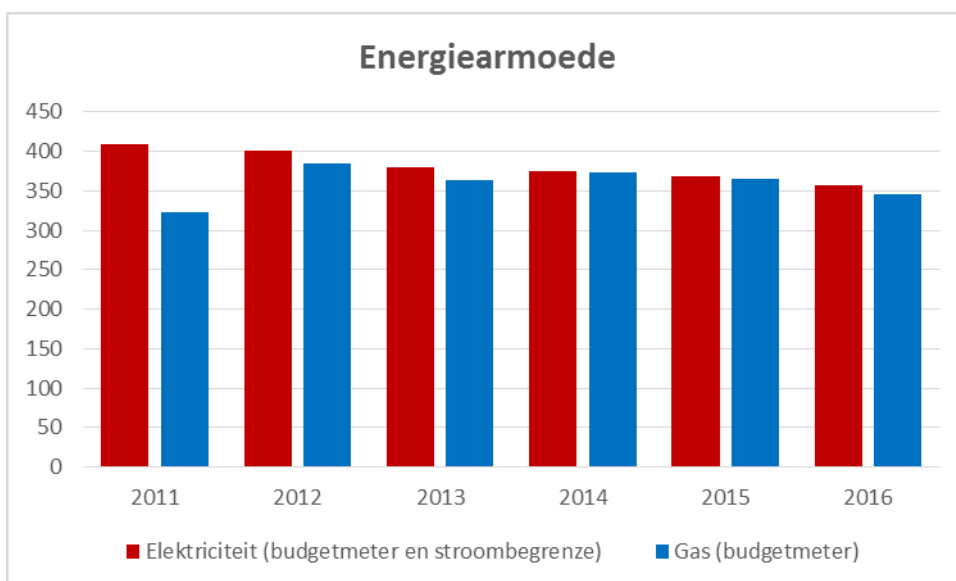
De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. Naast eigen inbreng zal ook solidariteit met Menen vanuit Vlaanderen het antwoord moeten zijn.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de gemeente Menen. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Menen.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. De grafiek toont een schommelende lijn en blijft tussen de 3,6 en 3,8. De betalingsachterstand volgt min of meer de trend van de kinderarmoede.

Het vrij constante niveau van betalingsachterstand baart zorgen: het betekent dat een vrij constante groep gezinnen het jaarlijks het moeilijk hebben om hun facturen te kunnen betalen. In Menen gaat het over een 950 personen.

We zien een vergelijkbare evolutie als we kijken naar energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer daalt licht van meer dan 400 naar 357 in 2016. Een zelfde beweging zien we bij het aantal actieve budgetmeters voor gas: van 385 in 2012 naar 346 in 2016.

Net als bij kinderarmoede en de betalingsachterstand zien we hier ook een heel lichte verbetering. Maar nog steeds moeten ongeveer 350 gezinnen in de kou of in het donker leven.

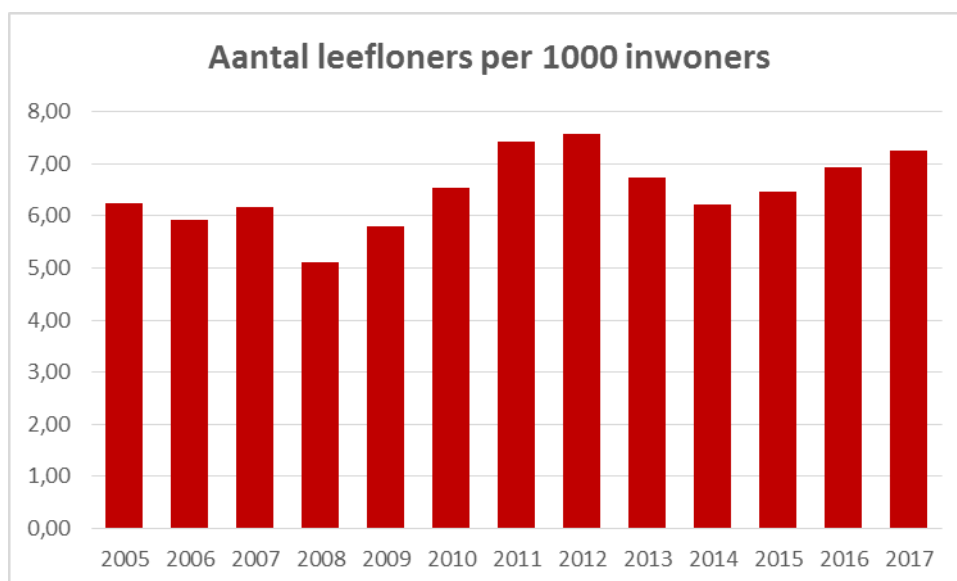
De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Menen armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor heraansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ... De evolutie van het aantal budgetmeters is tekenend: het Menense energiearmoedebeleid kan de groeiende armoede amper volgen.

Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Menen: de heel lichte daling van de drie indicatoren toont aan dat armoede een structureel probleem in Menen blijft. Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een blijvende duale samenleving ontwikkelt zich in Menen.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Menen. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Menen. Sinds 2005 (6,25 per duizend inwoners) stijgt het aantal leefloners tot 7,25 promille: een promillepunt bij. We zien twee breuklijnen: stijgend tot 2012 om vervolgens te dalen en opnieuw te stijgen tot 2017. De economische crisis is verantwoordelijk voor de eerste sterke stijging, voor de tweede golf is het federale beleid verantwoordelijk.

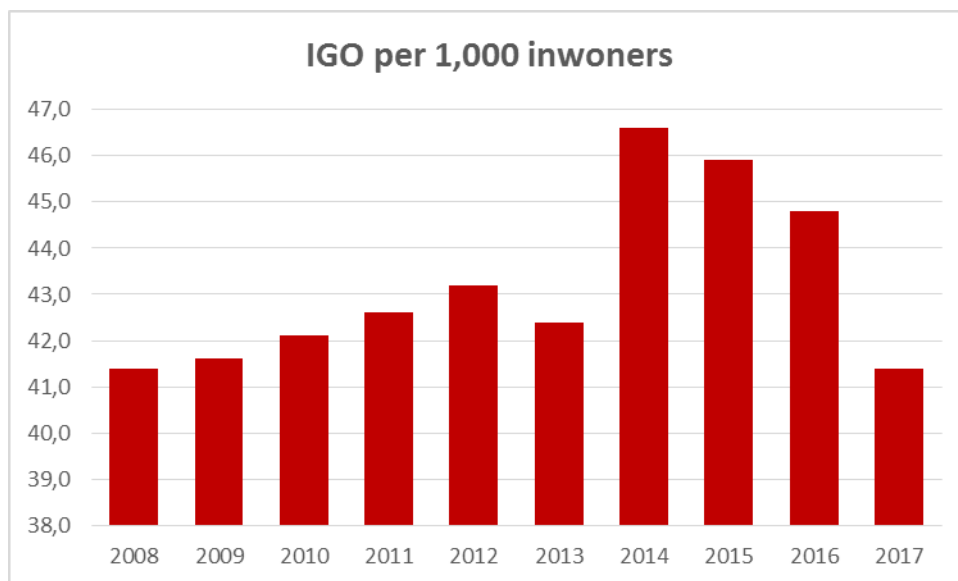
Een 240-tal gezinnen moet leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Menen voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Menen kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een duidelijke stijgende lijn: van 41 naar 46 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder in 2014 om dan terug te dalen tot 41.

In 2017 zijn er een kleine 284 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO. De sterke stijging in 2014 en volgende twee jaar zijn verwonderlijk.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Menen voert voor deze groep ouderen.

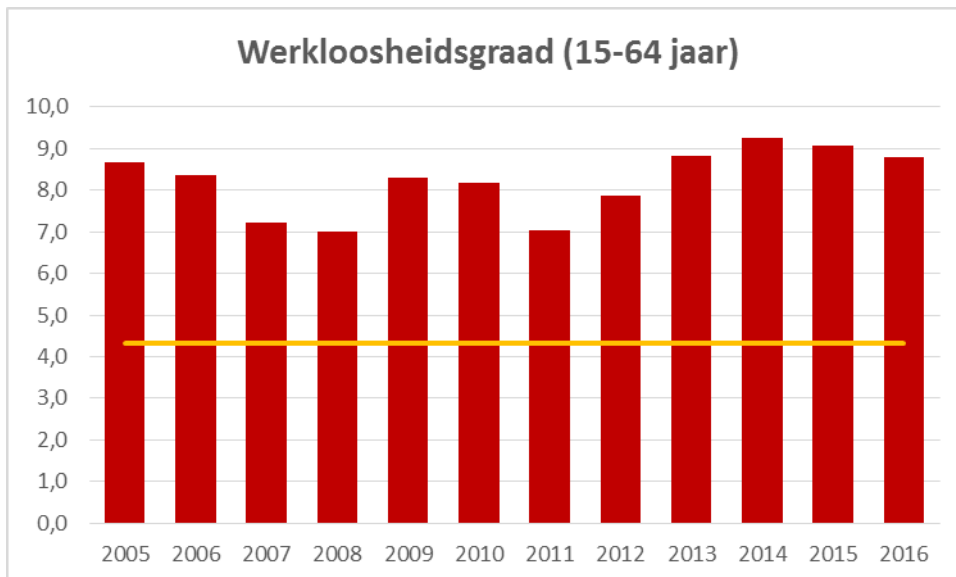
Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Menen blijven boven de 7%. De werkloosheid daalt tot 2008 om vanaf dan te stijgen tot boven de 9% om dan licht te dalen tot 8,8%. De laatste vier jaar blijft de werkloosheid nagenoeg stabiel.

Het decenniumdoel is vastgelegd op 4,3%. De werkloosheidsgraad blijft ongeveer 5 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel. Tegenover 2005 is er geen vooruitgang gemaakt.

Wie zijn de werklozen in Menen? We hebben er een zicht op voor 2015: in Menen is 9,9% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Menenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 20,7%, voor deze uit andere landen 14,2% en voor Menenaars afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 15,6%.

De werkloosheid blijft hoog in Menen. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

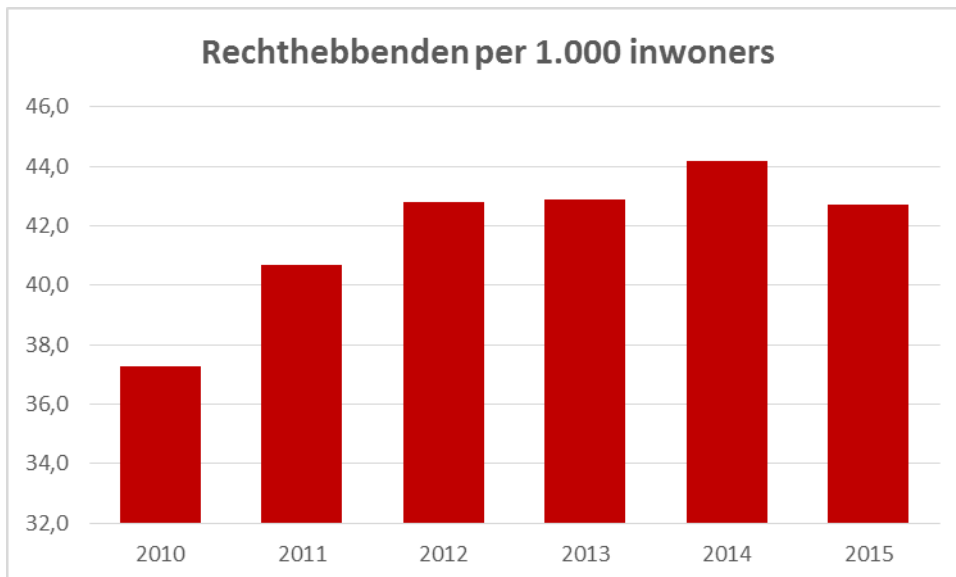
Heeft Menen een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de gemeente Menen moet voeren. Het aantal rechthebbenden stijgt sterk van 37 per duizend inwoners tot ongeveer 44 promille. In 2015 zijn er meer dan 1400 personen in Menen die een zorgpremie ontvangen.

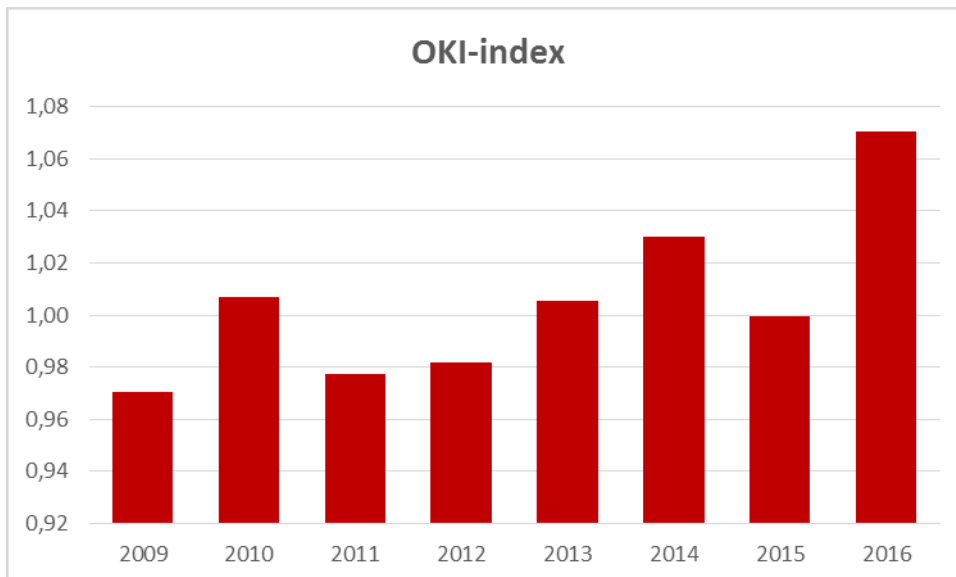
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Menen een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs die alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

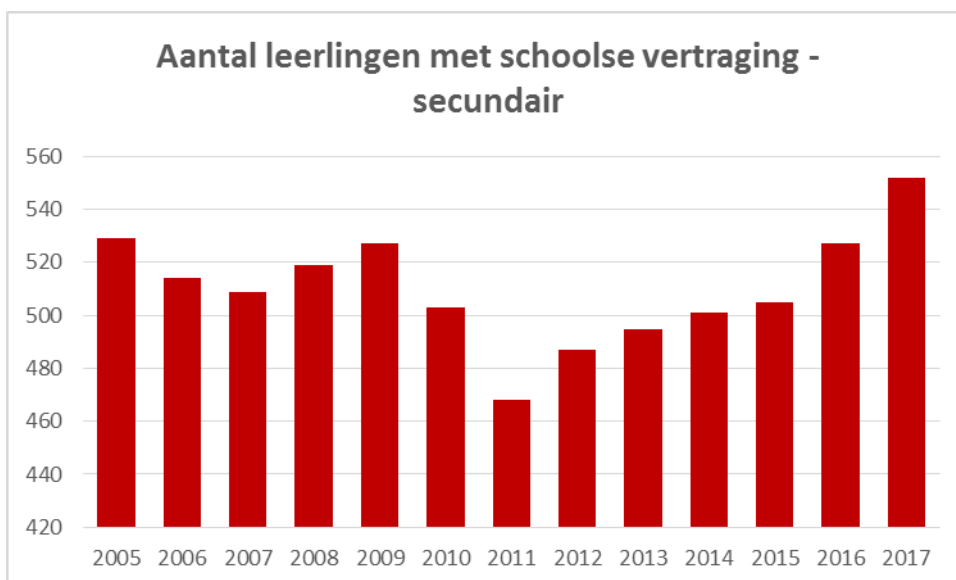
De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Menen een negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. We kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Menen heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuis taal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Menen vertoont een stijgende tendens: van 0,97 tot 1,07 in 2016. De OKI-index is relatief laag, maar de stijging is verontrustend. De vraag is dus hoe deze index verder zal evolueren gezien de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een vergelijkbaar beeld: vanaf 2011 stijgt het aantal leerlingen met schoolse achterstand gestadig tot meer dan 550. Opvallend is de breuk in de trend vanaf 2005: stabiel tot 2010 om dan terug te stijgen. In 2017 hebben 552 jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten. Dit zijn allen jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

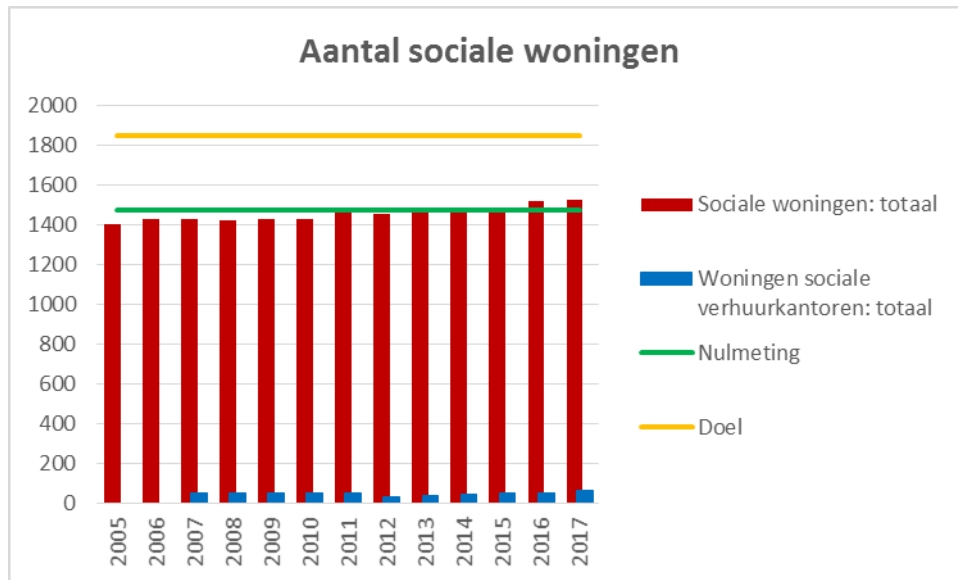
Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 18,5% tegenover 4,1% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Vooral kinderen die moeders hebben met een

migratieachtergrond worden getroffen. Ruim 2 op 5 van deze kinderen leven in kansarmoede. De uitdaging voor Mene is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het Decenniumdecenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Mene is er geen sociaal objectief vastgelegd.

We vergelijken het aantal sociale woningen met het decenniumdoel. Deze ligt voor Mene op 1848 sociale huurwoningen.

Vanaf 2007 overschrijdt de stad Mene de nulmeting dankzij de SVK-woningen. Het aantal SVK-woningen groeit licht van 47 tot 59. Het aantal sociale huurwoningen blijft stelselmatig stijgen van 1400 tot 1527 woningen in 2017.

De stad Mene is zonder SVK-woningen nog 320 woningen verwijderd van het decenniumdoel.

De stad Mene heeft een groot aantal sociale woningen. Er is een constante aangroei van sociale huurwoningen. Toch zijn er nog meer nodig.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 34% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is 1 op 3 huurders!

Ook hier heeft Mene een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijke instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Menen

Net zoals andere gemeenten staat Menen voor heel wat uitdagingen. De lokale armoedebarmometer legt de grote uitdagingen bloot.

De kansarmoede blijft het voorbije decennium boven de 20%. Dit vertaalt zich de komende jaren in armoede op school, jongeren met schoolse achterstand en op lange termijn werkloosheid. Gemeenten kunnen een beleid voeren gericht op kinderarmoede: de gezinnen opsporen, begeleiden, een menswaardig bestaan geven en een schoolbeleid voeren dat rekening houdt met kinderarmoede.

Uit de bovenstaande grafieken en cijfers blijkt ook het hoog aantal mensen met een migratieachtergrond dat rond de armoedegrens leeft. In vergelijking met personen geboren in België hebben zij een veel grotere kans op werkloosheid, op schoolse achterstand (1 op 5), en op kinderarmoede (2 op 5).

Een integratiebeleid en een antidiscriminatiebeleid gaan hand in hand. Dit is ook voor Menen een uitdaging.

Ook heel wat gezinnen van Belgische origine leven in armoede: kansarmoede stellen we immers vast bij 1 op 8 kinderen met een moeder van Belgische origine! Werkloosheid ligt de voorbije jaren constant rond de 9% in Menen, de betalingsachterstand blijft hoog en de energiearmoede daalt licht.

Het aantal leefloners stijgt de voorbije jaren opnieuw terwijl het aantal ouderen met een IGO opnieuw daalt tot het niveau van 2008. Het sociaal beleid van Menen kan een tandje bijsteken.

Het sociaal en integratiebeleid kan zeer effectief zijn: het helpt mensen uit armoede, het helpt mensen die een beroep doen op het OCMW, het integreert mensen in de Meense samenleving. Menen kan meer investeren in een ruim sociaal beleid, maar heeft ook nood aan solidariteit van omliggende gemeenten en Vlaanderen.

De uitbreiding van het sociale huisvestingsaanbod in Menen is hoopgevend. Toch vraagt de sociale woonnood een extra inspanning van het Meense woonbeleid. Het hoog aantal gezinnen die meer dan 30% van hun inkomen aan huur besteden is een mogelijk teken aan de wand.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebarmometers, een decennium armoedig beleid.